

Taina Dahlgren, Juhani Kortteinen, K. J. Lång, Merja Penttikäinen ja Martin Scheinin (toim.): Vähemmistöt ja niiden syrjintä Suomessa, Ihmisoikeusliitto r.y:n julkaisusarja n:o 4, Helsinki 1996, 264 s.

Vähemmistöjä on käsitelty mittavasti pääasiassa lehtien sivuilla ja usein varsin subjektiivisesta näkökulmasta. Eritoten kasvava maahanmuuttajaväestö on saanut tuta pelkäästä olemassaolostaan maassamme. Ihmisoikeusliiton julkaisema *Vähemmistöt ja niiden syrjintä Suomessa* on tervetullut, ajatuksia järjestelevä lisä suomalaiseseen keskusteluun vähemmistöjen asemasta. Kirja käsittelee paitsi etnisiä myös kiel-, vammais- ja sukupuolivähemmistöjä. Jo alkuriveiltä on nähtävissä, että syrjintää ei useiden lakien ja kansainvälisten sopimusten mukaan saisi esiintyä. Todellisuus osoittautuu kuitenkin toisenlaiseksi. Kirja jakautuu kolmeen osaan: vähemmistöjen esit-

telyyn ja vähemmistöjen suojelun sekä ennakkoluulojen ja rasistisen väkivallan käsittelyyn.

Martin Scheinin, K. J. Lång, Ulla Mohell ja Lauri Hannikainen kirjoittavat artikkeleissaan syrjintää koskevista lakipykälästä ja institutionaalisista rakenteista sekä aivan viimeaikaisista kansainvälisistä pyrkimyksistä suojella vähemmistöjä. Kirjoittajat antavatkin oivan lähtölaukauksen ja perustan seuraaville, itse vähemmistöjä koskeville artikkeleille. Lång ja Mohell osuvat nau-lankantaan kirjoittaessaan, että ”Vähemmistöjen asema muuttuu ongelmalliseksi..., kun vähemmistöjen oikeuksien loukkaukset johtuvat ihmisten välisistä konflikteista, joita joudutaan ratkaisemaan ulkopuolisella puuttumisella oikeudellisin järjestelyin.” Periaatteessa syrjintää ei esiintyisi, jos ihmiset eläisivät tyhjiössä toisistaan piittaamatta. Huoli omasta hyvinvoinnista saa aikaan epätoivottavia reaktioita ihmisissä.

Ritva Torikan saamelaisartikkelissa olisi ehkä voinut perehtyä enemmän saamelaisten identiteettiin ja ajankohtaiseen kysymykseen siitä, kuka on saamelainen. On toki selvää, että poronhoito kuuluu olennaisena osana saamelaisten elämään, ja Angelin metsähakuut ja kaivostoiminta vaikuttavat saamelaisten elinmahdollisuuksiin. Kuitenkin se, että näitä asioita käsiteltiin kymmenellä sivulla kahdeksastatoista, on liioittelua.

Juhani Kortteinen antaa varsin seikkaperäisen ja tiiviin tietopaketin perinteisten vähemmistöjen historiasta ja asemasta. Tässä artikkelissa kiteytyy käsikirjan pe-

rustarkoitus; asiat löytyvät pienellä selaamisella, ja teksti on selkeää. Kirjoittaja antaa myös esimerkkejä syrjinnästä. Jatkossa olisi myös mielenkiintoista tutkia ja vertailla perinteisten ja uusien vähemmistöjen syrjinnän muotojen eroja.

Suomen kasvavan muslimivähemmistön vuoksi *Helena Halberbergin* artikkeli Suomen muslimi-esta on paikallaan. Ennakkoluulojen hälventämiseksi hän kirjoittaa muslimien tavoista ja islamin laeista.

Maahan- ja maastamuutto saa aikaan haasteita myös valtiotalle. Työministeriön neuvotteleva virkamies *Risto Laakkonen* tuo esiin maahanmuuttajien työsaanti-ongelmat. Nopealla sopeuttamisella voidaan työmahdollisuuksia lisätä. Maahanmuuttajien ongelmat kytkeytyvät paljolti maan yleiseen tilanteeseen. Toistaiseksi kukaan ei ole keksinyt vedenpitävää ratkaisua työttömyyteen.

Kirjassa keskitytään etnisiin vähemmistöihin. *Jari Korpi* antaa artikkelissaan aivan toisenlaisen ulottuvuuden syrjinnän taustoihin. Esimerkiksi liikkuminen määrittelee yksilön aseman yhteiskunnassa ehkä fundamentaallemmin kuin kieli tai ihon väri. Tässä vaiheessa viimeistään herää kysymys: entä jos henkilö on sekä vammainen että ihonväriltään valtaväestöstä poikkeava?

Kirjan syrjintää esittelevää osuutta olisi elävöittänyt ja jämäköittänyt pari todellista vähemmistöön kuuluvan syrjintäkoke-musta. Tästä *Jukka Lehtonen* tekee oivan poikkeuksen aloittaessaan artikkelinsa ajatuksia herättävällä kertomuksella kahden nai-

sen suhteesta. Artikkelissa tuodaan hyvin esiin seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen määrittelyn ongelma. Yleispätevänä määrittelyn ohjeena voidaan pitää sitä, että vähemmistöksi lukeutuminen toimii strategiana muutettaessa vallitsevia oloja.

Tiedotusvälineet, jos mitkä, muokkaavat ihmisten käsityksiä vähemmistöistä. *Niinpä Sari Pietikäisen ja Heikki Luostarisen* artikkeli maahanmuuttajien julkisuuskuvasta on enemmän kuin aiheellinen. Median skandaalihakuisuus on johtanut siihen, että maahanmuuttajat kuvataan pääsääntöisesti uhkana ja ongelmana. Varsinkin Pietikäinen on perehtynyt tutkimustyössään toiseuden ongelmaan mediassa. Pietikäisen oppi-isän, alankomaalaisen Teun van Dijkin mukaan uutisten kerääminen, toimittajien valinta, lainaukset ja tyyli ovat suunnattu toisia vastaan. Vaikka tiedotusvälineiden syrjiviä rakenteita pyritään muuttamaan, vaarana on näkökulman neutralisointumisen, jonka jälkeen syrjintää on vaikea havaita.

Karmela Liebkind osuu ainakin rotuennakkoluulojen ytimenjatkeeseen väittäessään, että valtion harjoittama maahanmuuttajien haja-asutuspolitiikka voi lisätä ulkomaalaisvihamielisyyttä, koska pienelle sisä-Suomen paikkakunnalle sijoitettujen maahanmuuttajien määrä on niin pieni, että se ei lisää kontaktien määrällään ulkomaalaismyönteisyyttä. Ghettoutuminen tällä menetelmällä kyllä ehkäistään. Toisaalta vaihtoehtoja hajasijoitukselle ei liiemmästi ole.

Ulkomaalaisasenteet pohjautuvat pitkälti kokemuksiin maahan-

muuttajista. Tässä suhteessa on luotu kontaktiteoria ja konfliktiteoria, joihin liittyen Liebkind esittää artikkelissaan em. näkökantansa. *Magdalena Jaakkola* on havainnut, että Suomessa ja muissakin Pohjoismaissa on esiintynyt samankaltaista asenteiden tiukentumista 1980-luvun lopulta lähtien. Ismo Söderlingin (*Monitori* 4/1996) mukaan vuonna 1995 suomalainen asennekenttä oli kiristynyt entisestään.

Jaakkola huipentaa kirjan syrjinnän äärimmäisyysilmiöihin: väkivaltaan ja sitä harjoittaviin ryhmiin. Muualla Euroopassa, mm. Ruotsissa, ääri liikkeet ovat saaneet kannatusta. Suomessakin edellytykset vihanpidolle ovat olemassa. Supon vuotta 1996 käsittelevässä vuosikatsauksessa kuitenkin todettiin, etteivät Suomen ääri liikkeet ole ryhmittyneet yhden johtajan tai edes yhden aatteen taakse, eikä ulkomaalaisiin kohdistuneiden rikosten määrä ole kasvanut aikaisempiin vuosiin nähden.

Vähemmistöt ja niiden syrjintä Suomessa tuli yhteiskunnallisen keskustelun puitteissa hyvään saumaan. *Rasismi tieteessä ja politiikassa* -kirjan ohella sitä voidaan pitää asiasta kiinnostuneen toisena perusteoksena. Se kokoaa yhteen ja jäsentee tarvittavan tiedon tiedonhaluisille. Toimituskunnan toive siitä, että kirja lisäisi suvaitsevuuutta, ei toteudu, ellei siitä tehdä koulujen, esim. poliisikoulun, oppikirjaa tai yliopistojen pakollista kurssikirjaa.

Ainutlaatuinen käsikirja olisi ansainnut kovat kannet. Tuskinpa sivumäärä olisi kasvanut liikaa, vaikka kirjasinkoko olisi ol-

lut hieman isompi. Toisaalta paikka paikoin tekstiä olisi voinut tiivistää. Jos jotain olisi voinut painaa hieman pienemmällä niin lähdeluettelot. Nyt valitulla linjalla ne erottuvat muun tekstin joukosta tarpeettomasti. Teksti- ja jalkanoottien käytön vaihtelu artikkelista toiseen aiheutti levottomuutta kirjaan. Asiahakemistoa olisi tullut kehittää ja laajentaa; syrjintää käsittelevään käsikirjaan on otettu luonnollisesti hakusana syrjintä, mutta esimerkiksi sanat asenteet, eristäytyminen, integroituminen ja ääri-oikeisto puuttuvat.

Timo Jaakkola

Timo A. Järvinen ja Antti Kortelainen (toim.): Muukalaiset. Juridiikasta ja asenteista kansojen kohdatessa. Edita, Helsinki 1997, 122 s.

Kirja perustuu syksyllä 1995 Helsingissä järjestetyn luentosarjan esitelmiin. Kirjoittajia on yhteen-

sä 15. Esipuheessa todetaan, että he ovat maamme johtavia ulkomaalaispolitiikan asiantuntijoita. Täytyy kuitenkin muistaa, että kirjan painopiste on juridikassa, ja se on kuitenkin useimpien kirjoittajien ominta aluetta. Kirjan artikkelit ovat monipuolisia ja monitasoisia; osa kirjoittaa kuin parhainkin prosaisti – osalla taas tuntuu esitelmäputki rassaavan pahemman kerran ja villakoiran ydin on hukassa sekä lukijalla että tekijällä.

Samaisessa esipuheessa todetaan myös, että 'kirja antaa aineksia kriittiseen ja rakentavaan keskusteluun sekä soveltuu myös oppaaksi valtioonhallinnon toimintaan ulkomaalaisasioissa'. Itse suhtaudun viimeiseen toteamukseen sangen kriittisesti, sen verran yleisellä tasolla teoksessa pysytään.

Kirja alkaa asianajaja *Matti Wuoren* pitkällä vuodatuksella 'Köyliönjärven jäältä ulkomaalaiskeskukseen'. Teksti on sujuvaa ja oletan sen kuultuna olleen vielä tehokkaamman. Joka tapauksessa Wuori tuo hyvin esiin näkemyksensä mm. suomalaisuudesta, muukalaisuudesta ja länsimaistumisprosessista. Puheenpuheen synteispuolella kirjoittaja on pienen ihmisen asialla: *'Me emme tarvitse valtion toimeenpanovallan jatkeena toimivia viranomaisohjelmia, me emme tarvitse kurinpitokoneistoa jne...'*. Ihanteita pitää olla.

Kirjan helminä ovat *Lars D. Erikssonin* ('Maahanmuuttajat ja oikeuden rajat') ja *Martin Scheininin* ('Kansalaisoikeudet, ihmisoikeudet ja oikeustiede') artikkelit. Kummallakin on erinomainen taito kirjoittaa asiapitoi-

sesti, selkeästi ja ennenkaikkea nautittavan sujuvasti. Erikssonin artikkelin eräänä keskeisenä teemana on kulttuuripluralismin ja -relativismin käsitteiden analyysi. Käsitteet on hyvin määritelty ja ne tuovat mainion suolan välillä epämääräisenä vellovaan monikulttuurisuus-keskusteluun. Erikssonin hyvänä puolena on se, että hän jättää välillä pois tuomarinviitan ja esiintyy humanistina tai muuten vain virikkeitä antavana pohdiskelijana. Vai mitä mieltä olemme hänen näkemyksestään: *'Väitän toisin sanoen, että pohtiessamme maahanmuuttajien, pakolaisten ja etnisten vähemmistöjen oikeuksia tässä maassa meidän on oltava tietoisia siitä, että nämä kysymykset eivät ole vain oikeudellisia, vaan että ne hyvin suurella määrällä liittyvät myös tämän maan kansalaisten sivistystasoon, kasvatukseen ja koulutukseen. Oikeudellakin on rajansa'* (Eriksson 1997, s. 28).

Martin Scheinin pohdiskelee syvällisesti sitä, kuinka Suomessa oikeustiede ja sen harjoittajat ovat onnistuneet muuttamaan Suomen oikeusjärjestystä ja oikeudellista ajattelua. Jos joku on ihmetellyt Suomen oikeuslaitoksen/-järjestelmän ja sitä kautta yhteiskunnan ulkomaalaisvastaisuutta, saa artikkelin luettuaan monta mustaa aukkoa valkeneemaan. Autonomian aikana Suomessa olivat käytössä Ruotsin vallan aikaiset kustavilaiset perustuslait. Niiden perusteella pystyttiin jarruttamaan venäläistymistä, kun Ruotsin hallitusmuodosta saatiin oikeudellinen este nimittää virkoihin muita kuin Suomen kansalaisia (Scheinin

1997, 32–33). Scheinin luo hienon 'oikeuskaaren' menneestä tähän päivään. Ehkäpä seuraavassa kirjoituksessa luodaan katsetta myös tulevaisuuteen. Hän jos kukaan pystyy meille antamaan oikeudellisia visioita.

Ylijohtaja *K. J. Lång* on virkistävää poikkeus virkaeliitissä: hän uskaltaa heittäytyä mukaan keskustelemaan oman hallintonsa kipeistäkin pullonkaloista. Lång tuo muutamalla viittauksella esille selvästi, että rasismi ja ulkomaalaiskysymykset yleensäkin ovat polttavia ongelmia vankiloissamme. Artikkelista huokuu kuitenkin joltininkin optimismi siitä, että asioihin voidaan vaikuttaa. Ja on jo vaikutettukin, sen kirjoittaja tuo välähdyksittäin esille. Lång toteaa, että maassamme on *'äärettömän pieni ulkomaalaisväestö itse perusväestös-
sä ja äärettömän pieni osa heistä on vankiloissamme'*. Jos asioita tutkailee hieman tarkemmin, – kuten kirjoittakin tekee – se merkitsee sitä, että maamme väestöstä ulkomaalaisia oli tuolloin n. 1 % mutta vankilapopulaatiosta 3 %. Itse olisin suhteesta jossain määrin huolestuneempi kuin kirjoittaja.

Antti Seppälä ja *Risto Veijalainen* armoitettuin hallintomiehinä katselevat asioita usein aidan eri puolilta. Seppälä ulkomaalaisvaltuutettuna on ollut monessa mukana. Hänen tekstinsä on paljolti tuttua jo aikaisemmista yhteyksistä. Mielestäni hänen artikkelinsa loppu oli tärkeä; siinä hän tarkastelee vapaaehtoisjärjestöjen roolia ulkomaalaistyössä. Tällainen järjestötyö on muualla maailmassa keskeinen työmuoto – johon meilläkin olisi kansalais-

järjestöjen aika tässäkin suhteessa.

Risto Veijalaisen rooli sisäasianministeriön virkamiehenä on tyystin erilainen kuin Seppälällä. Veijalaisen ja hänen kollegojensa rooli ei ole helppo – virkamiehenä on joutunut usein kantamaan vastuuta, jonka jakajana ainakin itse näkisin mielelläni myös taustalla lymyilevät poliitikot. Jo virkansa puolesta kirjoittaja maalailee uhkakuvia: *'Venäjän merkitys Suomelle on maahanmuuton alueella jo nyt suuri. On syytä olettaa, että Venäjä jatkossakin näyttelee merkittävä roolia. Asukaslukujemme suhde on noin 30:1'*. (Veijalainen 1997, 61). Kirjoittajan kokemus ulkomaalaisasioiden hallinnossa on kiistaton, siksipä on virkistävää väestötieteilijänä huomata hänen väestöpolitiikan alaan liittyvä kannanottonsa: *'Ulkomaalaispolitiikan väestöpoliittinen merkitys on suuri. Ulkomaalaispolitiikalla voidaan haluttaessa tehokkaasti lisätä väestön määrää'* (emt. s. 61). Nyt ei puutu enää kuin se halu.

Hallintoneuvos *Tapio Kuosma* on tunnettu ja arvostettu ulkomaalaisten oikeusturvan asiantuntija. Hän keskittyy artikkelissaan lähinnä KHO:n rooliin ulkomaalaisasioiden hallintokäytännössä. Kirjoitus on mielenkiintoinen, kaikesta asiapitoisuudestaan huolimatta. Kuosma on sujuva ja rohkea kirjoittaja. Harvempi hänen asemassaan oleva kirjoittaja olisi aloittanut artikkelinsa siteeraamalla presidentti Koiviston muistelmista tämän näkemyksiä pakolaisuus- ja ulkomaalaisasioissa. Hän ei mitenkään kommentoi kirjoituksia – ne ovat

kommentoimattakin tarpeeksi puistattavia.

Asianajaja *Markku Fredman* tunnetaan maahanmuuttajien uuteterana ja aktiivisena puolustajana. Hän tuo esille kolme tapaus, osa niistä on ollut julkisuudessaakin tunnettuja. Artikkelin luetuun tulee siihen käsitykseen, että useissa ulkomaalaisasioissa on kaksi näkemystä – Fredmanin ja toisaalta virkamiehen, apparatitin edustajan. Joka tapauksessa tekijän toimintaympäristössä ja kokemusmaailmassa on kafka-maisia piirteitä. Valitettavasti osa esitetyistä jutuista on sellaisia, että ne eivät esitelmähetkellä oleet saaneet lopullista ratkaisuaan. Esitelmähän pidettiin marraskuussa 1995 ja kirja ilmestyi vuonna 1997, joten ehkä siinä jotain olisi ehtinyt jatkoksi kirjoittaa.

Suojelupoliisin ylitarkastaja *Heikki Maijanen* tarkastelee ääriilikkeitä Suomessa. Mielestäni muutamat Maijaseen esiintuomat kohdat ovat mielenkiintoisia ja tärkeitä. Ensinnäkin hän totesi, että ääriilikkeiden laittomaksi julistamisella ei läntisessä demokratiassa saada yleensä toivottua tulosta. Päinvastoin. Maanalainen toiminta mystifioi järjestöjä ja niihin hakeutuu sellaisia, jotka avoimessa toiminnassa putoaisivat pian pois foorumilta. Maijanen osoittaa myös ymmärrystä niille, jotka valittavat maahanmuuttajien aiheuttamia kustannuksia suomalaiselle yhteiskunnalle. Hän toteaaakin: *'Olisi avoimesti tunnustettava, että jupisijoiden joukko, elintasonationalistit, muodostuu ihmisistä, ja vaikka näiden käsityksiä ei hyväksyttäisikään, niin taustojen tuntemi-*

nen eli ymmärtäminen voi auttaa ongelman ratkaisemisessa. Niin kauan kuin elinolosuhteistaan huolissaan olevia ihmisiä syytetään ahdasmielisyydestä ja suvaitsemattomuudesta tai heidän väitetään olevan muukalaisvihamielisiä rasisteja, ei asiassa edistytty näitä alkuasetelmia pidemmälle'. (Maijanen 1997, 112).

Esa Aallas käy kipakasti tuomaan esille Suomen salailtua ulkomaalaispolitiikkaa. Hänen mukaansa Suomessa on menty YYA:n pimeästä hämärän EU:n rajamaille. Artikkelin esimerkit ovat paljolti vanhan kertausta. Tuleepahan jälleen kerran todistettua, miten notkeat selät olivat virkamiehillämme itäänpäin vielä 1990-luvulla. Ja jälleen saa Koivisto huutia. Entisenä yliopistomiehenä tässä jo oikein toivoo, että jostain löytyisi rohkea graduntekijä selvittämään maamme ulkomaalaispolitiikkaa ennen EU:n aikaa.

Kirjan viimeisessä artikkelissa *Juhani Kortteinen* tuo hyvin esille polysentrisen monikulttuurisuuden haasteet: Etenkin ulkomaalaisperäiset etniset vähemmistömme ovat hänen mukaansa vaarallisen eristettyjä. Niiden jäsenet eivät usein edes kuulu mihinkään sosiaaliseen verkkoon, joissa enemmistö voisi kohdata heidät tasavertaisina. Nämä vähemmistöt muodostavat läpinäkyvän väestöosan, jota Kortteisen mukaan ei enemmistölle ole olemassakaan.

Kirjan anti on siis monipuolinen ja monitasoinen. Osan artikkeleista olisi voinut surutta lähettää uudelleen editoitaviksi, sillä puhuttu teksti ei aina sellaisenaan siirry sujuvasti julkaisun sivuil-

le. Pidän kirjaa kuitenkin terve-
tulleena lisänä suomalaisen
muuttoliikekeskusteluun. Oikeus-
tieteilijöitä ei yleensä nähdä yh-
teiskunnallisen keskustelun keu-
lapaikoilla. Nyt on tämäkin puu-
te korjattu. Lopuksi siteraana Ta-
pio Kuosmaa, joka päätti syväl-
lisen artikkelinsa seuraavasti:
Uusi juristipolvi on valmistumassa ja astumassa näyttämölle. Toivon mukaan sillä on uskallusta ja henkistä voimaa korjata osaltaan menneisyyden virheet ja nykyisyyden puutteet, raivata tietä eteenpäin. Taival on vaikea; sen voi luvata. Työ vaatii Unelmaa ja Sydäntä mutta myös uutteraa sinnikkyyttä ja ennen kaikkea suurta, suurta Viisautta. (Kuosma 1997, 78)

Ismo Söderling

**Ann-Christine Marttinen: Las-
ku. Pakolaisnuorten elämää
Suomessa. Kirjaneliö, Helsinki
1996, 131 s.**

Lasku-sanasta tulee mieleen sekä hauska että vaarallinen tunnelma. Hauska siinä mielessä, että kun ihminen saapuu uuteen asuin-
maahan onnellisesti, ovat fiilikset aika korkealla, kun hän huomaa, että jalat ovat maassa. Vaara taas siinä mielessä, että ennen hyppyä on jännitystä ja tietämättömyyttä siitä, mitä matkan varrella voi tapahtua. Elämän meno ja jatkuvaus vaatii yrittämistä keneltä tahansa paikasta ja ajasta riippumatta.

Maahanmuuttajanuorten ja -ai-
kuisten suomen kielen oppimisen rooli ja merkitys on tullut hyvin esiin kirjassa. Uuteen ympäristöön sopeutumisen ja kielen oppimisen lisäksi pakolaisten ja maahanmuuttajien on pidettävä siteet myös omiin yhteisöihinsä – puhumattakaan tukiverkostonsa (perheenjäsenet, ystävät, sukulaiset, kulttuuri jne) menettäneiden vaikeuksista – ja oltava valtakulttuurin kanssa aktiivisessa vuorovaikutuksessa päivittäin.

Keskustelu työelämään pääsemisestä herättää sekä suomalais-
ten että maahanmuuttajien keskuudessa ristiriitaisia kommentteja. Vaikka olemme erilaisia, mutta sinänsä samanlaisia, valtakulttuurin hyvin- ja pahoinvointi-
ilmiöt vaikuttavat ja koskettavat myös vähemmistökulttuurien elämään. Jokaisella Suomeen muuttaneella on oma taustansa, omat käsityksensä, tarpeensa, tavoitteensa ja sopeutumisvaiheensa. Ehkä nyt on hyvä aika kertoa kaikille maahanmuuttajille, että nyt jos koskaan yhteiskunnan jäseneksi tuleminen ja työelämään pääsy edellyttää suomenkielen taitoa ja useimmiten myös uudele-
leen koulutustautumista.

Myös demokratian oppiminen ja omaksuminen käytännössä menee yksilötasolle. Demokratian puute on ainakin ydinsyy pakolaisuudelle. Melkein kaikilla tarinoiden kertojilla on pakolaisuustausta, siksi tässä on tarkoitukseni korostaa demokratian roolia ja merkitystä suomalaisessa yhteiskunnassa. Meikäläiset, jotka olemme salassa lukeneet ”demokratia”-termin jossain kirjassa elämme nyt siinä mallissa ja ihmettelemme, miksi demokraattisessa valtiossa joku hallintokunta ei ymmärrä minua? Miksi joku virkailija ei itke minun kanssani? Miksi en saa heti ja nopeasti asiaani vastausta? Ja monia samantapaisia asioita ihmettelemme. Länsimaiden demokratia-käsitteen ja yhteiskunnan rakenteen ymmärtäminen ja sen jäseneksi tuleminen vaatii jokaiselta maahanmuuttajalta oman aikansa ja kykyä ymmärtää demokraatia-käsitteen sisältö.

Kun kirjailija haluaa löytää syitä epäonnistuneisiin laskuihin, hän mukautuu kertojien kanssa heidän esittämiinsä asioihin. On hyvä muistaa, että asioilla on kaksi puolta, toinen on se, mitä asianomainen väittää ja toinen puoli on se, miten väite todistetaan. Tässä suhteessa kirjailijan lyhyet kommentit kerrottujen tarinoiden jälkeen voivat hämätä asiasisältöä tai lukijaa. Esimerkiksi sivulla 22 hän kommentoi: ”On pojalla tositteita suomalaisesta vieraanvaraisuudesta”, ja sivulla 64 luetaan: ”Lupasin ottaa yhteyttä yliopistoon”. Käsitteäkseni näillä kommentteilla kirjailija ottaa myös avustajan roolin. Kaikkia kertomuksia ei ole samalla tavalla kommentoitu.

Kirja antaa lukijalle mahdollisuuden tutustua erilaisista kulttuureista tulleiden ajatuksiin nykysuomalaisessa elämänmenossa. Kirjailija on tuonut esiin Suomen yhteiskunnan vähemmistökulttuurien tämänhetkisen elämäntilanteen ja onnistunut melko hyvin. Toivottavasti tämä kirja ei jää ainoaksi viestittäjäksi näissä asioissa.

Kawa Aziz
(itsekin pakofainen)

MATKALLA KODISTA KOTIIN

Sotalapset muistelevat

Matkalla kodista kotiin. Sotalapset muistelevat. Vastaava toimittaja Leila Lehtiranta. Vantaa Pohjola-Norden ry. Vantaa 1996, 240 s.

Sotien aikana vuosina 1939–45 matkusti noin 70 000 suomalaista lasta turvaan muihin Pohjoismaihin. Heitä alettiin kutsua sotalapsiksi. 1990-luvun alkuvuosina alkoivat sotalapset koontua yhteisiin tilaisuuksiin. Yhdistyksiä perustettiin Suomessa, Ruotsissa ja Tanskassa. 1994 syntyi Turun sotalapsiyhdistyksessä ajatus kerätä sotalasten kirjoittamista tuon ajan kokemuksista ja muistoista kirja. Siirtolaisuusinstituutin avustuksella *Olin sotalapsi* -kirja julkaistiinkin toukokuussa vuonna 1995.

Matkalla kodista kotiin on toinen sotalapsista kertova kirja, joka sisältää pääasiassa Vantaan sotalapsiyhdistyksen jäsenten muistiin kirjoittamia tarinoita. Osa teksteistä on lukiolaisten tekemiensä haastattelujen pohjalta kirjoittamia. Myös nuorten kiinnostus asiaan on ilmeistä. Monen lapsen oma ukki tai mummi tai muu sukulainen on entinen sotalapsi. Onhan tämä valtava lastensiirto osa lähihistoriaamme, josta kirjojen avulla on helppo kertoa lapsille ja lastenlapsille. Näiden kirjojen tulisi kuulua koulujen kirjavalikoimiin, sillä lapset kokevat asian hyvin mielenkiintoisena. Tämän totesi hiljattain henkilö, joka oli hoitanut sodan

aikana lapsia Västeråsin lastenkodissa. Hän sai yllättäen kutsun vieraillla sikäläisessä koulussa ja kysymyksiä tulvi.

Näissä tarinoissa kuvastuu ihmisluonteen moninaisuus, suhtautuminen esimerkiksi työhön tai koulukiusaamiseen. Lasten kanssa työskentelevien ja heidän asioistaan päättävien tulisi tutustua näihin kirjoihin. Näitä ovat esimerkiksi opettajat, päivä- ja lastenkodeissa työskentelevät, adoptiovanhemmat ja adoptioasioista päättävät. Tämän päivän vanhemmuuteenkin sopii tällaisten asioiden pohtiminen – onhan asia tälläkin hetkellä ajankohtainen eri puolilla maailmaa.

Sotalapsia käsittelevistä kirjoista saa vastauksia mm. sellaisiin kysymyksiin kuin: – Miksi päättäjät toimivat näin? – Miksi äiti lähetti matkaan? – Miksi piti palata? Ja oletettavasti myös Ruotsin puolella kysellään perheissä aikoinaan olleista sotalapsista: – Kuka tuossa kuvassa on? – Miksi hän oli täällä? – Missä hän on nyt? Olisi tarpeellista kääntää kirjat myös ruotsinkielelle, jäihän sinne pysyvästi tuhansia suomalaislapsia, joilta suomenkieli on unohtunut.

Pirkko Tähkäpää